

ske plemiče (109), ogrsko zemljo (110, 121), ogrske zadeve (110), ogrsko vojsko (112), ogrski prestol in ogrske velikaše (122).

Na str. 105 nastopijo pa kar naenkrat tudi Ogrri: »Temu (Juriju Brankoviću) so ob nastopu vlade Ogrri (podčrtal jaz) vzeli Mačvo z Belgradom — — — Hoteč se nasloniti na Ogrre (tudi str. 105). — Na str. 96 in 107, 114 ima v naslovu 4. Ogrska (in Hrvatska), ne več Madžari kakor na str. 35 in 64. — Na str. 107, 110, 112, 113 rabi potem zopet ime Ogrri. Na str. 122 rabi zopet Madžare in ogrske velikaše. Pazljiv čitatelj dobi nehoti utis, da se pisatelj v nekaki zavestni zadregi proti koncu knjige izogiba poimenovanja z »Madžari« ter ga skuša nadomestiti z besedo: Ogrska (o). N. pr. str. 115: »Novi kralj se je dobro zavedal, kaka nevarnost preti Ogrski« (ne Ogrum ali Madžarom?), ali str. 115—116: »Po njegovi smrti so na Ogrskem (kdo? Ogrri ali Madžari?) sicer priznali Ladislava Posmrtnika za kralja.«

Zakaj sem se dotaknil poimenovanja naših sosedov Madžarov, oziroma Ogrov? Iz dveh razlogov: iz znanstvenega in pedagoškega. Prvič: dijak in profesor morata vedeti, pri čem da sta, s kom imata opraviti: ali z Madžari ali z Ogrri? — Terminologijo je treba z jezikoslovnega, zgodovinskega, geografičnega in političnega, z eno besedo: z znanstvenega stališča določno fiksirati in se določnega, pravega potem tudi držati — tudi v šolskih knjigah, ki tvorijo zakladnico, iz katere zajema duševno hrano, izobrazbo naša bodoča inteligenca. Ako pa pisatelj sam rabi na eni strani ime Madžari, na drugi Ogrri, potem mora taka knjiga tudi učenca zapeljati, da bo v svoji šolski nalogi pisal na prvi strani Madžari in na drugi Ogrri.

H koncu še nekaj jezikoslovnih opazk.

Prof. Melik takoj v »Uvodu« rabi po dve različni slovniški obliki (istega sklona): n. pr. »po vsej rimski državi,« a takoj spodaj pa: »po vsi prednji Aziji,« a na str. 9 zopet: »po vsej krščanski zapadni Evropi.« Res je, da sta obe obliki pravilni, toda iz metodičnega in pedagoškega stališča se držimo rajše one oblike, ki je bolj pravilna in bolj v navadi — in v slovnici ni v oklepaju. Drugače učenec ne bo prišel nikdar do trdnega, enotnega slovničnega znanja in prva stran njegove šol naloge bo mrgolela napak »po vsej Madžarski«, in druga »po vsi Ogrski.« — Dalje: prof. Melik piše (str. 3): provinca, e in Darius (str. 22), a prof. Bučar piše (če se ne motim, ker njegove knjige nimam pri roki): Darij, provincija, kar se zdi meni (bolj) pravilno. — Na str. 4 piše »vandsko kraljestvo — med stavkom — z malo začetnico, a na str. 11 — tudi med stavkom — z veliko. — Na str. 8 piše: pogani, drugače dosledno: pagani. (Morda je tiskovna pomota?) — Na str. 10 ima solnograško škofijo, na str. 33 pa salzburškega nadškofa. Tudi v takih malenkostih bo treba enotnosti: doslednosti.

Pretekli deležnik raste, naraste piše deloma pravilno, deloma napačno. Str. 22 piše najprvo sunna z dvema n, takoj v prihodnjem stavku (in naprej) piše suna z enim samim n (suniti). Tudi besede konjik (i) ne piše dosledno. Na str. 25 ima arabske konjike, a takoj v nasl. stavku na isti strani obstoja frankovska vojska iz konjenikov. To menjavanje se potem ponavlja v celi knjigi: str. 39: konjeniki, str. 69: seldžuški konjiki, str. 74: konjenik, konjik; str. 102: konjenica, osmanski konjeniki.

Ravno tako je z imenom Hrvati-Hrvatje. Že na str. 29 piše: združeni Hrvati..., a takoj na drugi strani (30) ima dvakrat: Hrvati. Na str. 61 ima odstavek (5) naslovljen z: Hrvati, a takoj spodaj na isti strani ima zopet: Hrvatje in tako piše potem v celi knjigi naprej enkrat Hrvati, enkrat Hrvatje (str. 62, 63, 107, 110, 121). Taka pisava ni »pedagoška«. Po mojem mnenju naj se piše dosledno: Hrvatje.

Str. 70: Rodeški red (pravilno: rodski). Na str. 38 piše: »po Bizantinski državi« z veliko začetnico, a na str. 71: »del bizantinske države« z malo. Na str. 84 ima tožilnik: novega vojvoda (po moški o deklinaciji), drugod navadno: vojvodo (po ženski o deklinaciji). Oboje je pravilno, a radi pedagoške - metodične doslednosti naj bi se držali le ene oblike. — Na str. 89 je beseda Husiti (med stavkom) pisana z veliko začetnico H (»in Husiti«), pozneje piše vedno le z malo začetnico: husiti. — Na str. 100 in 101 piše: nejevolja, na str. 108: nevolja.

Str. 112: Ker ni bilo zakonito urejeno nasledstvo, namesto pravilnega genetiva: urejenega nasledstva; ravnotako str. 115: »ni poskušal napraviti red in povzdigniti cesarski ugled« (pravilno: reda, ugleda). Str. 34: »se je z njimi sporazumil« (nam. sporazumel).

Končno: na vsak način rabi pisatelj prepogostokrat kazalni zaimek ta v začetku stavka. Kazalni zaimek »Ta« naj se rabi le tam, kjer je posebno poudarjen. V začetku stavka naj bi se kolikor mogoče opuščal, ker kazalni zaimek »ta« je za dijake (v šolskih nalogah) zelo nalezljiv.

Knjiga je drugače dobro pisana, ima lepo dikcijo in se prijetno bere. Omenjene malenkostne hibe naj prof. Melik pri morebitnem zopetnem natisu blagohotno upošteva.

Usojam si izraziti tukaj željo, da naj bi naučna uprava (viš. šol. oblast) v bodoče pri izdaji novih šol. knjig bolj skrbela za to, da z novimi knjigami poleg nove snovi dobimo tudi novo, klasično, pristno narodno slovenščino.

Dr. Val. Rožič.

Srpska Književna Zadruga.

Slično podjetje kakor naša Slovenska Matica ali Družba sv. Mohorja je Srpska Književna Zadruga. Ustanovili so jo l. 1892. srbski književniki. Vendar se Zadruga loči od imenovanih dveh naših podjetij v dveh važnih točkah. Dočim izdajata Matica kakor Družba skoro izključno izvirna dela, je to pri Zadrugi drugače. Ta izdaja dela, ki zaslužijo, da se razširijo kar mogoče široko med narod brez ozira na to, ali so bila že natisnjena drugod.

Značilna je tudi zunanja oblika publikacij Književne Zadruga. Zadruga izdaja namreč samo vezane knjige; vezava je pri vseh knjigah enaka, prav tako je enaka tudi velikost formata posameznih knjig.

Dva razloga sta vodila Zadrugo pri njenem sklepu, da izdaja samo vezane knjige enake velikosti. Zadruga hoče namreč izdajati samo najboljše knjige iz srbske in svetovne književnosti, torej dela trajne vrednosti, ki naj tvorijo bistveni del knjižnice v vsaki boljši hiši. Za knjižnico so pa najprimernejše knjige, ki imajo isti format in ki so vezane.¹

¹ Mislim, da bi bilo takrat, ko se vrnejo kolikortoliko redne razmere, tudi pri nas priporočljivo, da bi književna

Drugi razlog je bil pa propagandističnega značaja. Knjige Srpske Književne Zadruga so bile vezane v modre platnice z rdečo obrezo. Če si knjigo odprl, si imel pred seboj rdečo, modro in belo barvo: barve kraljevine Srbije. Zadrugine knjige so se razpošiljale tudi v Bosno in Hercegovino, po Hrvaški in Slavoniji, v Bačko in Banat in tvorile povsod ono duševno vez, ki je spajala srbski narod. Kamor je prišel Srb in je zagledal v hiši knjige z značilno modro vezavo, je vedel, da ima pred seboj zavednega rojaka.

Zadruga je izdajala vsako leto po sedem knjig, ki so tvorile eno »Kolo«. Takih »Kol« je izšlo od l. 1892. do 1914. dvaindvajset. Vsaka knjiga je imela svojo zaporedno številko, ki je bila vtisnjena tudi v hrbtu vezave: I. »Kolo« številke 1—7, II. »Kolo« številke 8—14 itd. V celoti so torej dosegle Zadrugine publikacije 154 številk (22 × 7).

Po vsebini so bile knjige seveda zelo različne. Večino so tvorile dela srbskih pripovednikov in pesnikov. Izšla so pa v Zadruzi tudi nekatera dela hrvaških pisateljev (n. pr. K. Š. Gjalski, »Pod starim krovom« [št. 95], Vjenceslav Novak, »Tito Dorčić« [139], Dreksler, »Antologija novijih hrvaških pripovedjača« [144]. V vsakem »Kolu« je bil tudi vsaj en prevod iz svetovne književnosti: iz francoščine (teh je največ), angleščine, ruščine, poljščine, laščine, latinščine (Vergil), grščine (Demosten), tudi nemščine (»Iz nemačke lirike«, prevodi S. D. Mijalkovića [98]).

Poleg leposlovnih del so izhajala v Zadruzi tudi znanstvena dela, n. pr. »Istorija srpskoga naroda« (Kovačević in Jovanović, št. 7 in 14), »Knjiga o zdravlju« (št. 35), razni potopisi, »Istorija savremene obrazovanosti« (št. 119), »Savremena Hrvatska« (Milan Marjanović, št. 153), »Nova Srbija« (Jefka Dedijer, št. 154) i. dr.

Poleg teh rednih publikacij pa je izhajal še »Zabavnik Srpske Književne Zadruga«, ki je prinašal v prvi vrsti večje romane iz svetovne književnosti. Tu so izšli n. pr. romani »Ognjem i mačem« (Sienkiewicz), »Verenici« (A. Manzoni), »Rat i Mir« (Tolstoj), »ObloMOV« (Gončarov) itd.

Zadnji dve knjigi, ki ju je izdala Zadruga, sta bili zgoraj imenovana »Savremena Hrvatska« in »Nova Srbija«. To je bilo leta 1914. Obe kažeta smer, kamor se je takrat ozirala ekspanzivna mala Srbija: na jug in severozapad. Teža leta je morala Zadruga prekiniti svoje delovanje, da ga nadaljuje v zvezi z jugom in severozapadom po svetovni vojni.

Ob izbruhu svetovne vojne je bila Srpska Književna Zadruga že lepo podjetje, ki je imelo lastno poslopje na prav ugodnem prostoru v Belgradu (Kralja Milana ulica 75) in precejšnjo zalogo še neprodanih kompletnih »Kol« kakor tudi posameznih knjig iz sicer razprodanih »Kol«. Zadrugino poslopje stoji v onem

podjetja izdajala kar mogoče le vezane knjige, vsaj kar je knjig večje vrednosti. Žalostna usoda, ki zadene dostikrat tudi take Mohorjeve knjige, ki bi jih ljudje tudi v poznejših letih še radi prebirali, je v prvi vrsti posledica dejstva, da naročamo pri nas nevezane knjige tudi takrat, ko je mogoče dobiti vezane. Kadar bo Družba izdajala zopet vezane knjige, naj bi gospodje poverjeniki opozarjali ljudi na dobicek, ki ga imajo od tega, če plačajo še znesek za vezavo. Tako bi polagoma tudi naše preproste hiše prišle do svojih »knjižnic«.

delu mesta, ki ga obstreljevanje Belgrada neposredno ni prizadelo. Tako je vse imetje Zadrugino ostalo ob dvakratnem zavzetju Belgrada kakor tudi ob umiku Avstrijcev in Nemcev leta 1918 nepoškodovano. Upravitelj Zadruginega premoženja prof. Ivković se je kmalu po zavzetju Belgrada po Avstrijcih l. 1915. vrnil v Zadrugino poslopje in posredoval pri okupacijskih oblastih, da je ostala Zadrugina imovina nedotaknjena. Zadruga je seveda svoje delovanje popolnoma ustavila; tudi starih knjig ni več prodajala. Tako je prišlo, da je imela ob slomu Avstrije še precejšnjo zalogo dragocenih vezanih knjig po izredno nizki ceni (posamezna »Kola« so se prodajala po 6, 10 in 15 din.). Seveda se je zaloga hitro krčila in danes dobite le še malo številko knjig, ako greste ponje osebno v Zadruzo, ker Zadruga nima nič uslužbencev in zato knjig po pošti sploh ne razpošilja, ampak jih profesor Ivković proda samo kupcu, ki pride osebno ponje. To je tudi vzrok, da knjige še dandanes niso popolnoma razprodane, ker so javnosti izven Belgrada kolikortoliko težko dostopne. — Lepo zbirko knjig Zadruga si je pravočasno, ko »Kola« še niso bila preveč razprodana, preskrbela Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

Letos namerava Zadruga zopet pričeti s svojim delom. Stopila je v dogovore s Slovensko in Hrvatsko Matico, da bi izdale vse skupaj novo »Kolo«: 3 srbske, 3 hrvaške in eno slovensko knigo. Dogovori do danes (17. junija 1920) še niso končani. Misel je lepa in bi njeno uresničenje bržkone tudi precej pripomoglo, da bi se knjige Srpske Književne Zadruga razširile tudi med Slovenci.

Dostavek. (Belgrad, 21. oktobra 1920.) Zgoraj omenjena pogajanja s Hrvatsko in Slovensko Matico niso uspela. S. K. Zadruga bo pričela še letošnjo zimo z zopetnim izdajanjem svojih publikacij. Najprej izide XI. zvezek »Zabavnika«, nato pa v teku leta 1921 — če le mogoče, kmalu po božiču — XXIII. »Kolo« (7 vezanih knjig). — Od 1. oktobra 1920 dalje izdaja S. K. Z. tudi svoj »Glasnik«, ki izide po potrebi 10—15krat na leto in se pošilja brezplačno poverjenikom, dobrotnikom, ustanovnim članom in čitalnicam. List poroča o vseh stvareh, ki se tičejo zadruga.

I. D.

Umetnost.

Milenko D. Gjurić: 1. **Izvorni bakropis.** Ponatis iz Grafičke umetnosti, 2. zvezek, z 2 slikama. — 2. **Grafika.** Prigodom izložbe češke »Kytice« i jugosl. almanaha »Grafička umetnost«. Febr. 1920. Zagreb. — 3. **Grafička umetnost**, 1. zv. in 2. zv.

Hrvaški slikar M. D. Gjurić se je poprijel propagande za važno, dosedaj pri Jugoslovanih skoro popolnoma zanemarjeno stroko umetnosti, za t. zv. grafiko. Njen ogromni umetnostno-kulturni pomen temelji v tem, da hoče z zgledom in zgovorno besedo izpodnesti tla umetnostnim nadomestilom, v tem posebnem slučaju t. zv. oleografiji in sličnemu, ki se šopiri po stanovanjih sedanjega človeka, in jo nadomestiti s t. zv. originalnimi (izvirnimi) grafičnimi umetninami. Surogat izvirne umetnine, v našem slučaju mehanično narejena oleografija, nima nobene umetniške vrednosti, ampak je v najboljšem slučaju le več ali manj karakteriističen proizvod moderne strojne tehnike, pri čemer